

Sygn. akt: WA 13/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 września 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

Prezes SN Wiesław Błus (przewodniczący)
SSN Marek Pietruszyński
SSN Jan Bogdan Rychlicki (sprawozdawca)

Protokolant Marcin Szlaga

przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Krzysztofa Czajki w sprawie z wniosku H. B. o odszkodowanie i zadośćuczynienie po rozpoznaniu w Izbie Wojskowej na rozprawie w dniu 19 września 2016 r., apelacji, wniesionej przez jego pełnomocnika od wyroku Wojskowego Sądu Okręgowego w W. z dnia 17 czerwca 2016 r.,

- 1. zmienia zaskarżony wyrok przez podwyższenie kwoty zadośćuczynienia do 50.000 zł (pięćdziesiąt tysięcy złotych), a w pozostałej części utrzymuje go w mocy,**
- 2. kosztami sądowymi postępowania odwoławczego obciąża Skarb Państwa.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgu Wojskowego w W. wyrokiem z dnia 10 marca 1983 r., sygn. akt: So .../83 H. B., b. funkcjonariusza MO uznał za winnego popełnienia przestępstwa z art. 304 § 3 k.k. oraz popełnienia zbrodni z art. 122 k.k. i wymierzył za nie karę 15 lat pozbawienia wolności i karę 25 lat pozbawienia wolności oraz orzekł kary dodatkowe pozbawienia praw publicznych na okres lat 10 i konfiskatę mienia w całości. Jako karę łączną wymierzył H.B. karę 25 lat pozbawienia wolności, pozbawienia prawa publicznych na okres lat 10 oraz konfiskatę mienia w całości. Sąd Najwyższy wyrokiem z dnia 10 maja 1983 r., sygn. akt: Rw 351/83 w uwzględnieniu rewizji wniesionej przez prokuratora Naczelnej Prokuratury Wojskowej na niekorzyść od wyżej wymienionego wyroku zmienił zaskarżony wyrok przez wymierzenie H. B. na podstawie art. 122 k.k. kary śmierci i jako kary łącznej również kary śmierci, orzeczenie kary dodatkowej pozbawienia praw publicznych na zawsze i z tymi zmianami zaskarżony wyrok utrzymał w mocy.

Sąd Najwyższy wyrokiem z dnia 13 kwietnia 2015 r., sygn. akt: WK 1/15 w uwzględnieniu kasacji wniesionej przez Naczelnego Prokuratora Wojskowego na korzyść, od wyroku Sądu Najwyższego w Izbie Wojskowej z dnia 10 maja 1983 r., sygn. akt Rw351/83 zmieniającego wyrok Sądu Okręgu Wojskowego w W. z dnia 10 marca 1983 r., sygn. akt: So.../83 uchylił zaskarżony wyrok i zmieniony nim wyrok Sądu Okręgu Wojskowego w W. i uniewinnił H. B. od dokonania zarzuczanych mu czynów, a kosztami procesu obciążył Skarb Państwa. W związku z tym, że wobec H. B. orzeczono też kary dodatkowe pozbawienia praw publicznych na zawsze i konfiskaty mienia w całości wykonując orzeczenie właściwy organ – Urząd Skarbowy W. M. – przejął na rzecz Skarbu Państwa zatrzymaną w trakcie postępowania karnego, a należącą do wnioskodawcy pralkę STOMATIC 544 BRANDT oraz zabezpieczoną na rachunku bankowym wnioskodawcy kwotę 174.116,80 zł. Z uwagi na fakt, że wnioskodawca na stałe przebywał we Francji postanowieniem Sądu Okręgu Wojskowego w W. z dnia 10 lutego 1984 r., zawieszono prowadzone wobec niego postępowanie wykonawcze oraz zarządzono poszukiwanie go listem gończym. Wojskowy Sąd Garnizonowy w W. postanowieniem z dnia 30 kwietnia 2015 r., sygn. akt: So .../83, na podstawie art. art. 15 § 1 i 2 k.k.w., 294 § 1 k.p.k. podjął postępowanie wykonawcze wobec H. B.,

stwierdził upadek zabezpieczenia majątkowego na mieniu H. B. w postaci zajęcia nieruchomości, wynagrodzenia za pracę i innych wierzytelności i praw majątkowych, a także wierzytelności i wkładów pieniężnych w walucie krajowej i zagranicznej w bankach, zastosowane postanowieniem prokuratora Naczelnej Prokuratury Wojskowej z dnia 21 października 1982 r., i umorzył wobec H. B. postępowanie wykonawcze w całości.

W dniu 8 lutego 2016 r. pełnomocnik H. B. złożył wniosek o odszkodowanie i zadośćuczynienie za niesłuszne skazanie wnioskodawcy. Na podstawie art. 552 § 1 k.p.k. wniósł o zasądzenie od Skarbu Państwa na rzecz wnioskodawcy: tytułem odszkodowania kwoty 59.449,69 zł wraz z ustawowymi odsetkami od kwoty 46.202,08 zł od dnia 21 października 1982 r., do dnia zapłaty i od kwoty 13.267,61 zł od dnia 7 grudnia 1982 r., do dnia zapłaty, za poniesione straty majątkowe w związku z niesłusznym skazaniem, tytułem zadośćuczynienia kwoty 50.000 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia zgłoszenia roszczenia do dnia zapłaty za niesłuszne skazanie i wykonywanie listu gończego za wnioskodawcą.

Wojskowy Sąd Okręgowy w W. wyrokiem z dnia 17 czerwca 2016 r., sygn. akt; Żo .../16, na podstawie art. 552 § 1 k.p.k. i art. 554 § 4 k.p.k. po rozpoznaniu wniosku pełnomocnika wnioskodawcy zasądził od Skarbu Państwa na rzecz H. B. kwotę 25.000 zł tytułem zadośćuczynienia za doznaną krzywdę wraz z ustawowymi odsetkami od dnia uprawomocnienia się niniejszego orzeczenia (pkt I), w pozostałym zakresie roszczenie o zadośćuczynienie oddalił (pkt II), pozostawił bez rozpoznania wniosek w części dotyczącej roszczenia o odszkodowanie (pkt III).

Jak wynika z uzasadnienia wyroku miarkując wysokość kwoty należnego wnioskodawcy zadośćuczynienia Sąd pierwszej instancji miał na uwadze, że proces karny i jego konsekwencje nie dotknęły wnioskodawcy „fizycznie”, bowiem nie utracił on wolności i wybrał wraz z najbliższą rodziną życie w państwie respektującym wartości demokratyczne, na pomoc którego mógł zawsze liczyć, w każdej potrzebie. Ponadto wnioskodawca nie wykazał, ażeby jego „stopa życiowa,” uległa pogorszeniu w stosunku do poziomu socjalnego, jaki mógł osiągnąć przebywając w tym okresie w Polsce. W tej sytuacji, w ocenie Sądu zasądzona kwota zadośćuczynienia w kwocie 25 000 zł stanowi realną wartość w stosunku do obecnych warunków ekonomicznych w Polsce jak i we Francji i w związku z tym nie

można uznać tej kwoty za symboliczną. Zasądzając tę kwotę wraz z odsetkami od dnia uprawomocnienia się niniejszego wyroku miał na uwadze pogląd wyrażony w postanowieniu SN z dnia 29 kwietnia 1991 r, sygn. akt: V KRN 475/90, OSNKW 1991 z. 10-12, poz. 52.

Wojskowy Sąd Okręgowy pozostawiając bez rozpoznania wnioski w części dotyczącej roszczenia o odszkodowanie wywiódł, że właściwym do jego rozpoznania jest sąd cywilny i na poparcie tej argumentacji odwołał się do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 23 marca 2007 r., sygn. V CSK 12/07, LEX 278803.

Apelację od powyższego wyroku wniósł pełnomocnik wnioskodawcy. Zaskarżył wyrok w części odnoszącej się do pkt. II orzeczenia oddalającego roszczenie o zadośćuczynienie ponad kwotę 25.000 zł oraz w części dotyczącej pkt. III pozostawiającego wnioski o odszkodowanie bez rozpoznania.

Na zasadzie art. 427 § 2 i 438 pkt 2 i 3 k.p.k. zarzucił:

- „1) obrazę przepisów postępowania, tj. art. 552 § 1 k.p.k. polegającą na zasądzeniu rażąco niskiego, a tym samym nieadekwatnego zadośćuczynienia w realiach niniejszej sprawy, które w żaden sposób nie rekompensuje wszystkich ujemnych następstw zarówno w życiu jak i w sferze psychicznej wnioskodawcy w sposób adekwatny, a co za tym idzie zadośćuczynienie w zasądzonej wysokości nie spełnia swej kompensacyjnej funkcji;
- 2) błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia, polegający na uznaniu przez Sąd, iż konsekwencje skazania wnioskodawcy na karę śmierci jak również wydanie za nim listu gończego nie dotknęły go „fizycznie” albowiem „nie utracił on ani na chwilę wolności i wybrał życie po zachodniej stronie żelaznej kurtyny” w sytuacji gdy wnioskodawca faktycznie nie mógł wrócić do Polski z powodu niesłusznego skazania, gdyż był tutaj cały czas poszukiwany listem gończym i groziło mu zatrzymanie i osadzenie, a zatem nie miał swobodnej możliwości powrotu do kraju celem zwyczajnych odwiedzin rodziny czy też uczestniczenia w ważnych uroczystościach rodzinnych np. w pogrzebie ojca, ślubie syna chrzestnego, co miało wpływ na treść wydanego orzeczenia i zasądzenie przez Sąd rażąco niskiego zadośćuczynienia w sytuacji gdy kwota 25.000 zł nie spełnia funkcji kompensacyjnej i nie łagodzi doznanej krzywdy

moralnej wnioskodawcy za niesłusznie skazanie go na karę śmierci, a następnie na 25 lat pozbawienia wolności, i poszukiwanie go listem gończym przez okres 33 lat;

3) nieprawidłowe (niedokładne) określenie wymagalności odsetek od kwoty głównej, albowiem brak jest wskazania końcowej daty wymagalności odsetek tj. „do dnia zapłaty” co uniemożliwia ewentualne wykonanie orzeczenia;

4) nieprawidłowe pozostawienie wniosku o odszkodowanie bez rozpoznania i naruszenie art. 552 § 1 k.p.k. z uwagi na akt, iż przepis przewiduje możliwości wystąpienia zarówno o zadośćuczynienie za krzywdę jak i odszkodowanie za poniesioną szkodę, a należy mieć na uwadze fakt, że konfiskata mienia wnioskodawcy stanowiła jego szkodę majątkową, a zatem powyższe roszczenie powinno być również rozpoznane w niniejszym postępowaniu”.

Na zasadzie art. 427 § 1 i 437 § 2 k.p.k., autor apelacji wniósł o:

„1) zmianę zaskarżonego orzeczenia poprzez zasądzenie na rzecz wnioskodawcy dalszego zadośćuczynienia w wysokości 25.000 zł, tj. do łącznej kwoty 50.000 zł żądanej przez wnioskodawcę jako kwoty co najmniej adekwatnej do stopnia krzywdy wnioskodawcy wskutek niesłusznego skazania i wykonywania względem niego listu gończego przez 33 lata, wraz z ustawowymi odsetkami od dnia uprawomocnienia się orzeczenia do dnia zapłaty,

2) zmianę zaskarżonego orzeczenia poprzez doprecyzowanie terminu końcowego wymagalności odsetek od zasądzonej kwoty 25.000 zł słowami „do dnia zapłaty”;

3) zmianę zaskarżonego orzeczenia poprzez uwzględnienie wniosku o odszkodowanie i zasądzenie od Skarbu Państwa na rzecz wnioskodawcy kwoty 59.469,69 zł z ustawowymi odsetkami od kwoty 46.202,08 zł od dnia 21.10.1982r. do dnia zapłaty i od kwoty 13.267,61 zł od dnia 07.12.1982r. do dnia zapłaty z tytułu odszkodowania za poniesione straty majątkowe w związku z niesłusznym skazaniem, ewentualnie uchylenie zaskarżonego orzeczenia w pkt III i przekazanie w tej części sądowi I instancji do ponownego rozpoznania”.

Sąd Najwyższy po wysłuchaniu pełnomocnika wnioskodawcy popierającego apelację oraz prokuratora, który wnosił o nieuwzględnienie apelacji i utrzymanie w mocy zaskarżonego wyroku, rozważył, co następuje.

Apelacja jest tylko zasadna w części, w której domaga się zasądzenia kwoty zadośćuczynienia w wysokości 50 000 zł, zaś w pozostałej części należało jej nie uwzględnić i utrzymać w mocy zaskarżony wyrok z powodów następujących.

Przyznać należało rację autorowi apelacji, że Sąd pierwszej instancji w należyтым stopniu nie ocenił obiektywnie istniejącej okoliczności związanej z poszukiwaniem wnioskodawcy listem gończym przez okres kilkudziesięciu lat. W związku z tym nie mógł on swobodnie podróżować do Polski, uczestniczyć w ważnych uroczystościach rodzinnych, czy też spotykać się z bliskimi. Wprawdzie przyjechał on do Polski w 2009 r., ażeby uregulować sprawy w ZUS, jednakże i ten pobyt wnioskodawcy związany był z jego obawą, że zostanie on w każdej chwili zatrzymany. Nie bez znaczenia też dla rozmiaru krzywdy było orzeczenie wobec niego kary śmierci oraz kar dodatkowych, konfiskaty mienia w całości i utraty praw publicznych na zawsze. Te okoliczności, w ocenie sądu odwoławczego nie zostały w wystarczający sposób rozważone w kontekście miarkowania adekwatnej kwoty zadośćuczynienia, w rezultacie czego sąd pierwszej instancji zasądził kwotę 25.000 zł, która nie odpowiada rozmiarom krzywdy, jaką doznał wnioskodawca. W związku z tym należało zmienić zaskarżony wyrok i podwyższyć zasądzoną kwotę zadośćuczynienia do 50.000 zł, której domagał się pełnomocnik wnioskodawcy. Natomiast Sąd Najwyższy nie uwzględnił apelacji pełnomocnika wnioskodawcy w pozostałej części, kiedy postulował on rozpoznanie wniosku o odszkodowanie za szkodę majątkową przez Wojskowy Sąd Okręgowy w W. oraz zasądzenie z tego tytułu odsetek ustawowych, wymagalnych za okresy kalendarzowe wymienione we wniosku pełnomocnika wnioskodawcy. Sąd Najwyższy w tym zakresie w pełni aprobuje stanowisko sądu pierwszej instancji, że sądem właściwym do rozpoznania wniosku o odszkodowanie *in concreto* jest sąd cywilny. W rozpoznawanej sprawie odszkodowanie z tytułu wykonania kary dodatkowej konfiskaty mienia może być dochodzone li tylko przez pokrzywdzonego w postępowaniu cywilnym, a nie w trybie art. 552 § 1 k.p.k. Jakkolwiek sąd pierwszej instancji odwołał się tylko do jednego orzeczenia Sądu Najwyższego, to należy podkreślić, że kwestia ta nie budzi żadnych wątpliwości w orzecznictwie Sądu Najwyższego (por. postanowienie SN z dnia 2 grudnia 2004 r., II KK 78/04, Lex nr 141362, wyrok z dnia 1 kwietnia 2008 r., VKK 33/88, OSNwSK 2008/1/776, Prok. i Pr. – wkł. 2008/9/17, Biul. PK

2008/8/16, postanowienie SN z dnia 6 maja 2015 r., II K 114/15, Lex nr 171690). Nie budzi też żadnych wątpliwości kwestia wymagalności odsetek w związku z zasądzoną kwotą zadośćuczynienia. Wywody autora apelacji w tej mierze są rażąco chybione i trafnie sąd pierwszej instancji zasądził ustawowe odsetki od dnia uprawomocnienia się orzeczenia, bo tylko od tego momentu Skarb Państwa pozostaje w zwłoce wobec osoby uprawnionej do otrzymania należnej kwoty zadośćuczynienia i odszkodowania. Odsetki od kwoty pieniężnej stanowiącej odszkodowanie za niesłuszne skazanie są wynagrodzeniem za opóźnienie w zapłacie tej kwoty, która jest już wymagalna (podkreślenie SN) dlatego też należy przyjąć, że za czas do wydania przez sąd prawomocnego orzeczenia odszkodowawczego odsetki te nie są należne. Dopóki bowiem roszczenie wierzyciela (wnioskodawcy) nie jest wymagalne, dopóty dłużnik, jakim w tym wypadku jest Skarb Państwa nie opóźnia się ze spełnieniem świadczenia pieniężnego, a tym samym nie zachodzi sytuacja o której stanowi art. 481 k.c. (tak Sąd Najwyższy w powołanym przez sąd pierwszej instancji postanowieniu). Pogląd ten nadal jest aktualny i Sąd Najwyższy w pełni go aprobuje.

W związku z tym orzeczono jak na wstępie.

eb